

1.

Мені видалося, що стою я в автобусній черзі на узбіччі довжелезної огидної вулиці. Сутеніло і йшов дощ. Такими ж огидними вулицями я волочився годинами, завше під дощем і завше у вечірніх сутінках. Час немовби зупинився на тій понурій миті, коли у вітринах лише де-неде спалахувало світло, але було ще не так темно, щоб воно звеселяло серце. І подібно як сутінки ніяк не переходили в ніч, так і моя мандрівка ніяк не приводила мене до якихось пристойних кварталів. Куди б мене не заносило, я бачив лише брудні нічліжки, маленькі тютюнові ятки, тимчасові будівельні огорожі, з яких лахміттям звисали афіші, склади без вікон, товарні станції без потягів і книжкові крамнички, де продають *Твори Аристотеля*. Людей я не стрічав. Місто немовби вимерло за винятком тих, хто чекав на автобус. Напевно, саме тому я і став у чергу.

Мені відразу поталанило. Не встиг я зайняти своє місце, як маленька метка молодичка просто переді мною роздратовано відрізала своєму супутникові:

– Добре! Тоді я взагалі не поїду! Ось так! – і залишила чергу.

– Не думай собі, – відповів чоловік поважним тоном, – що мені аж так того треба. Я просто старався догодити тобі, заради святого спокою. А те, що я теж переймаюсь, хіба когось цікавить? Тепер я це добре бачу...

І він пішов. «Ти диви, – подумав я, – от тобі й на двох менше». Тепер я стояв за похмурим присадкуватим коротуном, який, метнувши на мене злий погляд, підкреслено гучно зауважив, виразно звертаючись, очевидно, до сусіда позаду:

– Такі от штучки змушують двічі подумати, чи взагалі їхати.

– А які штучки? – буркнув інший чоловік, високий і кремезний.

– Та... – сказав Коротун, – чесно кажучи, не нравиця мені така компанія.

– Хм! – хмикнув Здоровань, а потім додав, метнувши на мене погляд. – Не спускайте йому такого нахабства, містере. Ви ж його не злякалися?

Побачивши, що я промовчав, він зненацька накинувся на Коротуна:

– Значить, ми для тебе не досить добрі, не? Не такі файні, як твоя губа?

І тут же заюшив йому в'пику так сильно, що той полетів до рову.

– Нічого, нічого, нехай полежить, – сказав він невідь-кому. – Я прямий чоловік, таким і є, і в мене такі самі права, як у всіх інших, ясно?

Коротун не прагнув більше зайняти своє місце. Він кудись пошкунтильгав, а ж обережно став за Здорованем і привітав себе зі ще одним переміщенням. Тут перед ним з черги вийшли попід ручки ще дві особини в штаних. Обое верескливо хихотили (я не зміг би сказати, хто з них якої статі) і були більше зацікавлені одне одним, аніж можливістю зайняти місце в автобусі.

– Ми ніколи не потрапимо досередини!.. – заскиглив жіночий голос десь за четверо людей переді мною.

– Пані, поміняюся з вами місцем за п'ять шилінгів, – промовив хтось.

Я почув дзенькіт грошей, а потім жіночий виск і дружній регіт натовпу. Жінка кинулась за ошуканцем, черга зімкнулась, і її місця не стало... І так чи сяк, коли прибув автобус, черга скоротилась до прийнятних розмірів.

Машина була чудова, вона яскріла золотом і геральдичними кольорами. Водій теж немов би променився світлом. Кермував він однією рукою, а іншою махав перед лицем, неначе відганяв від чола липкий туман.

Черга, щойно побачивши його, вибухнула:

– А йому не зле ведеться, не?

– А гонору скільки, гонору!

– Любий, чому він не поводитьсь природно?

– Він вважає себе кращим за нас, навіть не гляне...

– За кого він себе має?

– Усе це золото та пурпур, на мою думку, є шкідливим марнотратством. Чому вони не витратять частину своїх грошей на впорядкування будинків тут, унизу?

– Холера! Х-х-хи, заїхав би я йому у вухо!

Водій, на мій погляд, зовсім не заслуговував на таке ставлення натовпу, виглядав він упевнено і був зосереджений на своїй роботі.

Мої попутники тиснулись, мов ті сполошені кури, заштовхуючись в автобус, хоча для всіх місця було достатньо. Я зайшов останнім. Половина місць виявилась порожньою, і я сів позаду, подалі від інших. Однак біля мене одразу ж примостився скуйовджений юнак. Й автобус відразу рушив.

– Ви не заперечите, якщо я до вас підсяду, – мовив він. – Я відразу зауважив, що ви ставитесь до цієї компанії так само, як і я. Ніяк не второпаю, чого вони так настирливо пруться! Коли ми туди приїдемо, їм там не сподобається. Насправді їм набагато краще було б залишитись тут, удома. Ось ми – це справа інша.

– А тут їм подобається? – спитав я.

– Тут є все, що їм до вподоби, – відказав він, – кіно-театри, смажена риба, картопляні чіпси, реклама – геть усе, чого вони жадають. Жахлива відсутність інтелектуального життя їх зовсім не турбує. Коли я потрапив сюди, то зрозумів, що сталася якась помилка. Я мав би виїхати звідси першим же автобусом, але впоров дурницю, спробувавши тут когось розворушити. Знайшов декого зі старих знайомих, хотів створити гурток... А-а-а... Нічого не вийшло – вони стали такими, як усі тут.

Я, чесно кажучи, і раніше не дуже вірив Сирілу Блеллоу: писав він слабенько, але був принаймні розумним – від нього можна було почути якусь вартісну критику, хоча в літературі він був невдахою. А зараз лише пиха одна зосталась. Коли я востаннє став читати йому свої вірші... Стривайте-но, я б хотів, щоб і ви на них глянули.

З жахом спостерігаючи, як він виймає з кишені силу-силенну списаних аркушів, я невпевнено пробурмотів, що забув окуляри... і враз вигукнув:

– Гляньте-но, ми летимо!

Дійсно, ми летіли. У кількасот футах під нами через імлу і дощ виднілися мокрі дахи, і дахам цим не було кінця-краю.

2.

Скуйовджений Поет мордував мене не довго, нашу розмову перервали, але дізнався про нього досить.

Як виявилось, йому дивовижно не поталанило: батьки не розуміли його, в жодній із п'яти шкіл не розгледіли й не оцінили його талантів. На довершення всіх лих, він належав до тих хлопчиків, щодо яких система іспитів працює геть несправедливо та абсурдно. В університеті він здогадався, що ці несправедливості далеко не випадкові, а зумовлені нашою економічною системою. Капіталізм, виявляється, не тільки гнобить робітників, а й псує смак і вульгаризує розум – саме він є причиною того, що наша система освіти не «визнає» нових геніїв. Як тільки він про це здогадався, одразу ж став комуністом, але коли у розпал війни Росія увійшла у спілку з капіталістичними державами, він знову опинився в ізоляції і став ухилятися від призову.

Він зізнався, що неприємності, пов'язані з усім цим, до краю його озлобили. Він вирішив, що найкраще послужить справі, поїхавши до Америки, однак Америка також вступила у війну. І саме в той момент він раптом розгледів у Швеції батьківщину справді нового й радикального мистецтва, однак різні гнобителі не дали йому можливості поїхати до Швеції. Скрутно було і з грішми. Його батько, який так ніколи й не вийшов за межі жакливої розумової тупости та самовдоволення вікторіанської епохи, виділяв йому мізер. І дівчина повелася з ним дуже зле. Він вважав її справді цивілізованою і дорослою особистістю, а вона, як виявилось, – істота з масою буржуазних забобонів і моногамних інстинктів. Ревнощі, власництво – усі ці речі були тим, що він особливо ненавидів. Вона ж, урешті, показала ще й свою захланність до грошей. Це була вже остання крапля. І він кинувся під поїзд.

Я здригнувся, але він цього не зауважив.

Однак йому і тут не поталанило. Його скерували до сірого міста. Помилково, звичайно.

– Я б не здивувався, – запевнив він мене, – якби вони всі повернулися зі мною назад. Але я... ні, я не повернусь. Я залишусь «там».

Він був цілком упевнений, що прямує туди, де, на рещті, над його тонким критичним духом не буде більше глумитися примітивна юрба, де він знайде визнання та славу. А зараз (оскільки в мене немає окулярів) він зачитає мені уривок, якого не збагнув і не оцінив Сиріл Блеллоу...